Жанна мала взяти шлюб зі своїм кузеном Жаком. Вони зналися змалку, і любов їхня ніколи не набирала тих церемонних форм, які бувають звичайно у панському колі. Зросли вони вкупі, не здогадуючись навіть, що кохають одне одного. Дівчина, маючи до того природний нахил, звичайно, зачіпала інколи юнака принадами невинного кокетства; вона вважала його за доброго та славного хлопця і щоразу, зустрівшись, обіймала від щирого серця, але без того тремтіння, що проймає часом усю людину аж до кінчиків пальців на ногах.

А він просто думав: "Яка вона мила, моя маленька кузиночка!"—і ставився до неї з тією інстинктивною ніжністю, що завжди відчувають чоловіки до гарненьких дівчат. Далі гадки його не сягали.

Але одного разу Жанна випадково почула, як мати казала до її тітки (до тітки Альберти, бо тітка Лізон зосталася старою панною):

— Запевняю тебе, діти наші відразу покохаються, це вже й тепер помітно. Щодо мене, то з Жака буде якраз такий зять, про якого я мрію.

І зараз же ніжне почуття Жаннине до кузена поглибилося. Зустрівши його, вона зашарілась, рука її задрижала в його руці, очі опустились під його поглядом, і коли він хотів її обняти, вона довго пручалась. Усе це впало йому в око. Він збагнув, до чого йдеться, і з поривом, де було стільки самовдоволеної пихи, скільки й справжнього палу, пристрасно пригорнув до себе кузину і шепнув їй на вушко: "Я кохаю, я кохаю тебе!"

З цього дня пішло у них ненастанне залицяння та воркування, усі ті вияви любові, котрі, завдяки їхньому приятелюванню змалку, не мали для себе жодних перешкод і утруднень. Жак у вітальні цілував свою наречену, не криючись перед трьома старими жінками: своєю матір’ю, матір’ю Жанни і тіткою Лізон. Вони цілими днями блукали вдвох по гаю, понад річкою, по росяних луках, мережаних квітами. І свого одруження чекали вони без надто великої нетерплячки, охоплені чарівною ніжністю,

відчуваючи глибоку насолоду від таких незначних пестощів, як потиски рук, як ті довгі, полум’яні погляди, коли душі закоханих ніби зливаються водно. їх лише невиразно тривожила й мучила не усвідомлена ще жадоба палких обіймів, якийсь чудний неспокій на устах, котрі ніби кликали, надили, вабили й притягали.

Іноді після цілого дня такої пристрасної млості, таких платонічних любощів, їх увечері змагала дивна втома, і вони глибоко зітхали, самі не розуміючи чого, сповнені неясних сповідань.

Обидві матері та тітка Лізон дивилися на це молоде кохання з ласкавими, теплими усміхами. Надто ж зворушувало воно, здавалось, тітку Лізон.

Це була скромна тиха жіночка, що мало говорила і завжди неначе ховалася від людського ока, виходячи на люди лише тоді, коли сідали до столу, і зараз же по тому вертала знову до своєї кімнати, де сиділа сама собі цілий день. "Старенька, добродушна, з сумовитим поглядом, вона майже нічого не важила у сім’ї.

Дві інші сестри, вдови, досягнувши певного становища в високому колі, мали її до якоїсь міри за незначну, не варту уваги істоту. Поводилися з нею фамільярно, не дуже церемонячись, криючи під ласкавістю легке презирство. її назвали Лізою, бо народилася вона за часів, коли у Франції панував над умами Беранже. А як побачили, що вона не виходить заміж та вже, певне, й не вийде, то перевернули те ім’я на Лізон. Тепер це була "тітка Лізон", чистенька та плохенька бабуся, дуже несмілива навіть зі своїми, що відчували до неї приязнь, де об’єдналися звичка, співчуття та поблажлива байдужість.

Діти ніколи не заходили обняти стару в її кімнатці, лише служниця туди заглядала. Мусили посилати по неї, коли треба було про щось поговорити. Ледве навіть знали, де міститься її кімната, та кімната, де самотньо точилося це бідне існування. Її майже ніхто не помічав. Коли

перед очима не було тітки Лізон, ніхто про неї й не згадував, ніхто не думав про неї. Це була одна з тих безбарвних, збляклих істот, що залишаються невідомі найближчим людям, істот, чия смерть не утворює порожнечі в родині. Такі особи не вміють якось увійти в життя, звички, уподобання своїх рідних.

Вона ходила завжди поквапною, легенькою ходою, все робила якось безшумно, непомітно, ні за що ніколи не чіплялась, ніби насилаючи на речі властивість не видавати жодних звуків; руки її, здавалося, були з м’якої вати, так тихенько та делікатно дотикалася вона чого там треба.

Слова "тітка Лізон" не збуджували, сказати б, ні в кого жодної думки. Так от наче промовлялося: "кавник", "цукерниця".

Собачка Лут, безперечно, мала яскравішу індивідуальність; її безперестанку лащили, називаючи: "моя мила Лут, хороша Лут, малесенька Лут". За нею, звичайно, плакали б тяжче й довше.

Весілля мало відбутися десь у кінці травня. Заручені жили тим часом нерозлучні — око з оком, рука з рукою, думка з думкою, серце з серцем. Того року тепло припізнилося, раз у раз ясними ночами та імлистими свіжими ранками бували приморозки,' і враз потоком ринула весна.

Кілька погожих, трошки хмарних днів зворушили в землі усі соки, неначе чудом яким розкриваючи листки на рослинах і розточуючи скрізь чудові, млосні пахощі бруньок та перших квітів.

Потім якось після полудня переможне сонце, висмоктуючи останні випари з вогкої землі, блиснуло на небі і затопило все навкруги своїм промінням. Його веселий блиск пронизав і рослини, і тварин, і людей. Закохані птахи пурхали, лопотіли крильми, перегукувались. Жанна та Жак, охоплені безмежним щастям, але більше, ніж коли, несміливі, злякані тим незнаним, таємничим тремтінням, що поймало їх, увіходило в них разом із духом воскреслого, сп’янілого гаю, цілий день сиділи поруч

на лавці біля замкових воріт, не наважуючись піти самі кудись далі і зачарованими поглядами дивлячись на блискучу поверхню води, де великі лебеді доганяли один одного.

Потім, коли настав вечір, вони ніби заспокоїлись трохи, на них найшла якась утомна злагода. Пообідавши, вони поспиралися на одчинене вікно в вітальні і тихо розмовляли. Матері тим часом у світляному колі, утвореному лампою, грали в пікет, а тітка Лізон плела панчохи для бідняків тієї околиці.

Високий гай темнів віддалік, за ставом, і раптом поміж його дрібним іще листом виглянув місяць. Він поволі плив угору серед віт, іцо малювалися виразно на його ясному шляху, і підбивався дедалі вище серед зірок, що втрачали від його появи свій блиск. Цілий світ був затоплений меланхолійним сяйвом, де блукають білі тіні й чудові примари, — сяйвом, любим для всіх закоханих та поетів.

Молоді спершу замилувано дивились на це видовище, а далі, напоєні солодощами чудової ночі, принаджені мерехтінням трави та дерев, покволом вийшли і попрямували лугом до ставу, що вигравав пишними барвами.

Кінчивши чотири партії в пікет, як то звичайно бувало щовечора, обидві матері ледве не задрімали на своїх місцях і врешті зібралися йти спати.

— Треба покликати дітей, — мовила одна.

А друга відповіла, глянувши в бліду імлу за вікном, де майоріли дві тіні закоханих:

— Облиш, надворі так гарно! Лізон на них почекає. Правда ж, Лізон?

Стара панна звела свої несміливі очі і відказала властивим їй боязким голосом:

— Звичайно, я на них почекаю.

Сестри пішли на спочинок, а тітка Лізон, поклавши на поруччя крісла своє недокінчене плетиво, вовну та довгого дротика, сперлась ліктями на вікно і почала вдивлятись у прегарний нічний краєвид.

Закохані прогулювались без кінця довго, переходячи луг

від ставу до ганку і знову від ганку до ставу. Вони побралися за руки й не говорили ні слова, ніби душі їхні вийшли зі своєї оболонки і злилися з яскравою поезією, що нею дихала земля. Жанна зненацька побачила у вікні силует старої панни, що вирисовувався у світлі лампи.

— Глянь-но, — мовила вона, — тітка Лізон дивиться на нас.

Жак підвів голову.

— Так, — одказав він, — тітка Лізон на нас дивиться.

І вони знову повернулися до своїх мрій, до своєї прогулянки, до свого кохання.

Тим часом роса вкрила траву. їм зробилося трошки студено від нічної свіжості.

— Вертаймось, — сказала вона.

І вони попростували до замку.

Коли молода пара увійшла знову до вітальні, тітка Лізон, як перше, плела панчохи; чоло її було низько нахилене над роботоіо, а худі маленькі пальці трошки тремтіли, ніби надто стомлені.

Жанна підійшла до неї.

— Тіточко, ми вже йдемо спати.

Стара панна відвела очі. Вони були червоні, так наче вона плакала. Жак та його наречена того не помітили. Враз молодий хлопець глянув на Жаннині черевики і побачив, що вони забризкані росою. Порушений неспокоєм, він запитав ніжно:

— Чи не змерзли твої любі маленькі ніжки?

І тут раптом пальці у тітки Лізон так сильно задрижали, що плетиво з них випало геть, моток шерсті покотився по підлозі,— і, затуливши долонями обличчя, стара панна гірко, конвульсивно заридала.

Молодята кинулись до неї. Жанна, ставши навколішки, відвела їй руки від обличчя і запитала, стурбована та вражена:

— Що з тобою, тіточка Лізон? Що таке?

Тоді нещаслива старенька промовила крізь сльози, діткнута тяжким горем:

— Це… він… він тебе спитав: "Чи не змерзли… твої любі маленькі ніжки?.." Мені ніколи… ніколи ніхто такого не говорив… ніколи… ніколи!..